

Севрук Є.М., аспірант
кафедри економіки та фінансів підприємства
Київський національний торговельно-економічний університет

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

Севрук Є.М. Система управління фінансуванням оборотних активів підприємства торгівлі. У статті проаналізовано роль системи управління фінансуванням оборотних активів у загальній системі управління активами підприємства. Розкрито сутність поняття «система управління фінансуванням оборотних активів». Охарактеризовано основні елементи системи управління фінансуванням оборотних активів. Визначено мету, завдання та функції, якими необхідно керуватися під час управління фінансуванням. Запропоновано найбільш доречну послідовність етапів під час здійснення управління з урахуванням особливостей підприємств торгівлі.

Ключові слова: оборотні активи, оборотний капітал, система управління, фінансування, підприємство торгівлі.

Севрук Е.Н. Система управления финансированием оборотных активов предприятия торговли. В статье проанализирована роль системы управления финансированием оборотных активов в общей системе управления активами предприятия. Раскрыта сущность понятия «система управления финансированием оборотных активов». Охарактеризованы основные элементы системы управления финансированием оборотных активов. Определены цели, задачи и функции, которыми необходимо руководствоваться при управлении финансированием. Предложена наиболее уместная последовательность этапов при осуществлении управления с учетом особенностей предприятий торговли.

Ключевые слова: оборотные активы, оборотный капитал, система управления, финансирование, предприятие торговли.

Sevruk Y.M. The system of current assets financing management at enterprise of trade. The role of system of current assets financing management in assets management was investigated in the article. The essence of “system of current assets financing management” was analyzed. The main elements of the system of current assets financing management were described. The system of current assets financing management was developed according to trade enterprise specific. The most appropriate structural succession of stages in according to enterprise of trade was proposed.

Keywords: current assets, working capital, system of management, financing, trade enterprise.

Постановка проблеми. Управління оборотними активами становить найбільш широку частину операцій фінансового менеджменту. Це пов'язано з великою кількістю елементів їх внутрішнього матеріально-речового та фінансового складу, що потребують індивідуалізації управління; високою динамікою трансформації їх видів; високим значенням у забезпеченні платоспроможності, рентабельності та інших цільових результатів фінансової діяльності підприємства [1, с. 301].

Оборотні активи торгового підприємства становлять більше половини його сумарних активів. Так, у структурі балансу підприємств торгівлі станом на 31 грудня 2014 р., відповідно до даних Державної служби статистики України [2], оборотні активи займають 82,71% (969 млрд. грн.), необоротні активи – 17,29% (202 млрд. грн.). Надмірно великі обсяги фінансування оборотних активів можуть привести до зниження раціонального використання грошових коштів та заниженого значення показників рентабельності, проте недостатність ресурсів зумовлює труднощі у забезпеченні безперебійної роботи підприємства.

Питання про джерела фінансування оборотних активів важливе ще й тому, що кон'юнктура споживчого ринку, на якому здійснюють свою діяльність торговельні підприємства, постійно змінюється, у зв'язку з чим потреба підприємств галузі в оборотних коштах є нестабільною [3, с. 28]. Тому створення ефективної системи управління фінансуванням оборотних активів є необхідною умовою здійснення фінансового менеджменту на підприємстві торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові аспекти щодо управління фінансуванням оборотних активів досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені: Е. Хелферт, Ю. Бріггем, Дж. Ван Хорн, І.О. Бланк, А.М. Поддєрьогін, І.В. Олександренко, Н.О. Власова, М.В. Чорна, В.А. Гросул, Р.М. Бугрименко, С.В. Рилєєв, Д.Л. Ящук, А.С. Полторац, С.О. Зубков, Л.Г. Соляник, А.Г. Балдинюк та ін. Проте недостатньо досліджено систему фінансування оборотних активів на підприємствах торгівлі на сучасному етапі розвитку економіки. Недостатня розробленість означеної проблеми та її важливе теоретичне та практичне значення зумовили необхідність дослідження обраної теми.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та характеристиці основних елементів системи управління фінансуванням оборотних активів на підприємствах торгівлі.

Виклад основних результатів. Згідно з Національним стандартом України, під торговельним підприємством розуміють майновий комплекс, що є господарською статутною ланкою торгівлі з правами юридичної особи, яка здійснює купівлю та продаж товарів кінцевим споживачам або посередницькі операції чи надання агентських, представницьких, комісійних та інших послуг у просуванні товарів від виробника до споживача [4, с. 25]. Для ефективного управління фінансуванням оборотних активів підприємства варто застосовувати системний підхід, який ґрунтується на дослідженні будь-якого економічного об'єкта як системи.

С.О. Зубков [5] зазначає, що «визначені цілі, функції, критерії, методи складають єдину систему управління фінансуванням оборотних активів підприємства». Ю.М. Воробйов пропонує розглядати систему управління фінансуванням оборотних активів як «процес пошуку компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективністю роботи підприємства». Своєю чергою, Л.Г. Соляник [6] зазначає, що управління фінансуванням оборотних активів є одним із напрямів управління підприємством, зокрема складовою частиною фінансового менеджменту та маркетингової політики підприємства. Дж. Ван Хорн [7, с. 363] зазначає, що управління оборотним капіталом – це управління як оборотними активами підприємства, так і фінансуванням, необхідним для підтримання належного рівня і структури поточних активів.

Інше визначення пропонує А.Г. Балдинюк [8, с. 8], визначаючи управління фінансуванням оборотних активів підприємства як систему принципів та методів прийняття управлінських рішень щодо визначення необхідного обсягу оборотного капіталу та складу власних і позикових джерел його формування, що забезпечують задане співвідношення рівня доходності та ризику його використання згідно з обраною фінансовою політикою. Своєю чергою, В.С. Андрієць [9, с. 12] визначає управління фінансуванням оборотних активів підприємства як «скоординовані дії з метою грошового забезпечення підприємства найліквіднішими активами з метою забезпечення безперервної операційної діяльності та оптимізації джерел формування оборотних активів, у результаті чого забезпечується цільовий рівень платоспроможності підприємства».

На думку О.М. Чубки та І.С. Скоропада [10, с. 25], об'єкт та суб'єкти управління фінансуванням оборотного капіталу в поєднанні з певними завданнями, принципами, функціями та методами становлять систему управління фінансуванням оборотного капіталу. Також ми погоджуємось з трактуванням науковців, які визначають управління фінансуван-

ням оборотного капіталу як цілеспрямований вплив із боку суб'єктів управління на процес формування і використання фінансових ресурсів для створення оборотного капіталу з метою досягнення поставленої цілі [10, с. 28].

Аналізуючи вищезазначені праці науковців, помічаємо включення різних складових частин до складу системи управління фінансуванням оборотних активів. Об'єкт, суб'єкт, мета, функції, принципи, завдання, методи дійсно є необхідними елементами даної системи. Проте, на нашу думку, система менеджменту включає й низку інших важливих елементів, наприклад інформаційне забезпечення та процес менеджменту як послідовність певних етапів, необхідних для досягнення поставлених цілей. Таким чином, пропонуємо власне визначення: система управління фінансуванням оборотних активів – це сукупність цілей, функцій, завдань, принципів, методів, інформаційного забезпечення, а також послідовність певних етапів, які здійснює суб'єкт у процесі управління фінансуванням оборотних активів.

Об'єктом управління в межах системи управління фінансуванням оборотних активів виступає процес фінансування оборотних активів підприємства (фінансова діяльність), а суб'єктом – спеціальна група людей (власник підприємства, фінансовий менеджер, фінансова дирекція), яка за допомогою різних форм і методів управління забезпечує ефективне фінансування оборотних активів суб'єкта господарювання.

І.О. Бланк [1, с. 370] метою управління фінансуванням оборотних активів бачить «задоволення потреби підприємства у придбанні необхідних активів та оптимізація структури капіталу з позицій забезпечення умов ефективного його використання». Науковець наголошує на тому, що «цілі політики фінансування оборотних активів полягають в оптимізації об'єму та складу фінансових джерел формування активів із позицій забезпечення ефективного використання власного капіталу та достатньої фінансової стійкості підприємства» [12, с. 37; 1, с. 370].

На думку Д.С. Уварова [13], мета управління фінансуванням оборотних активів підприємства полягає у забезпеченні необхідної потреби в них відповідними фінансовими коштами та оптимізації структури джерел формування цих коштів. Схожу мету визначає І.А. Продченко [14], відзначаючи, що управління фінансуванням оборотних активів підприємства підпорядковане забезпеченню потреби в них відповідними фінансовими засобами й оптимізації структури джерел формування цих засобів.

На думку А.Г. Балдинюка [8, с. 8], головною метою управління фінансуванням оборотних активів є мінімізація оборотного капіталу на одиницю передбаченого товарообороту та оптимізація складу власних та позикових джерел його формування в умовах обраної фінансової політики торговельного

підприємства. У зарубіжній літературі [15, с. 600] мета управління оборотним капіталом (короткострокове фінансове управління) полягає в управлінні кожним із поточних активів підприємства (запасами, дебіторською заборгованістю, ліквідними цінними паперами, а також грошовими коштами) і поточними зобов'язаннями (виданими векселями, нарахуванням та кредиторською заборгованістю) задля досягнення балансу між прибутковістю та ризиком, що позитивно впливає на вартість компанії.

На нашу думку, для обґрунтування мети управління фінансуванням оборотних активів торговельного підприємства доцільно опиратися на зміст мети фінансового менеджменту (управління), яка наводиться в економічній літературі. У сучасних економічних умовах метою фінансового управління є забезпечення максимізації добробуту власників підприємства в поточному і перспективному періодах. Ця мета отримує конкретне вираження в максимізації ринкової вартості підприємства [1, с. 35]. Таким чином, вважаємо за доцільне сформулювати мету управління фінансуванням оборотних активів як формування достатнього обсягу ресурсів для придбання необхідних оборотних активів та оптимізація структури джерел фінансування за такого співвідношення між прибутковістю та ризиком, що забезпечить зростання ринкової вартості підприємства. Оптимізація джерел фінансування оборотних активів за рахунок зростання операційного доходу та зменшення витрат забезпечує збільшення суми активів та зростання грошового потоку, що позитивно відображається на вартості підприємства. Для досягнення вищевказаної мети підприємство має вирішити окремі завдання.

А.Г. Балдинюк [8, с. 8–9] визначає такі завдання: формування достатніх обсягів фінансування товарних запасів та запасів матеріалів для забезпечення безперервності торговельно-операційного процесу; забезпечення фінансування необхідного обсягу поточної дебіторської заборгованості, що пов'язана зі створенням умов розширення реалізації товарів роздрібним та оптовим покупцям; забезпечення фінансування мінімального обсягу залишку грошових активів для підтримки необхідного рівня абсолютної платоспроможності підприємства; забезпечення мінімізації середньозваженої вартості використовуваного оборотного капіталу. Погоджуємось із запропонованими науковцем вищевказаними завданнями, проте вважаємо необхідним доповнити перелік завдань забезпечення ефективного використання тимчасово вільних грошових коштів. Інвестиційний залишок грошових коштів формується для здійснення ефективних короткострокових фінансових вкладень. У сучасних умовах практичне значення вищевказаного завдання є незначним. Проте якщо після повного покриття потреб підприємства в операційному, страховому та компенсаційному залишку грошових активів залишаються вільні

грошові кошти, підприємство повинно інвестувати їх із метою отримання прибутку.

С.А. Ільминська пропонує розглядати такі основні функції управління фінансуванням оборотних активів підприємства [11, с. 102]: функція управління, яка може полягати у розробці основних напрямків фінансового забезпечення суб'єкта господарювання; прогностична функція (прогнозування необхідного обсягу, джерел та вартості залучення фінансових ресурсів); функція інтеграції (призначена для цілеспрямованої діяльності відповідних фінансових служб підприємства з реалізації принципів та завдань політики фінансування). Своєю чергою, С.О. Зубков [5] визначає такі основні функції управління фінансуванням оборотних активів підприємств: визначення складу власних і позикових джерел фінансування відповідно до сформованого обсягу та структури оборотних активів; забезпечення оптимального для даного підприємства співвідношення рівня доходності та ризику використання капіталу.

На думку О.М. Чубки та І.С. Скоропада [10, с. 27], управління фінансуванням оборотного капіталу знаходить свій прояв у реалізації таких функцій, як планування, організація виконання прийнятих рішень, контроль, мотивація. Вважаємо, що вищевказані функції є необхідними, однак пропонуємо доповнити їх функцією регулювання, яка спрямована на усунення всіх недоліків, відхилень та збоїв, що були виявлені в процесі контролювання.

Щодо принципів управління формуванням капіталу підприємства, то в економічній літературі виокремлюють такі основні принципи [16, с. 32]: врахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства; забезпечення відповідності обсягу капіталу, що залучається, обсягу активів підприємства, що формуються; забезпечення оптимальності структури капіталу з позицій ефективного його функціонування; забезпечення мінімізації витрат щодо формування капіталу з різних джерел; забезпечення вискоелективного використання капіталу в процесі господарської діяльності.

Визначивши мету, завдання, функції та принципи під час управління фінансуванням оборотних активів, пропонуємо розглянути етапи здійснення даного процесу. Так, І.О. Бланк [1, с. 370–380] пропонує такі етапи управління фінансуванням оборотних активів підприємства: аналіз стану фінансування оборотних активів підприємства в попередньому періоді; вибір політики фінансування оборотних активів підприємства; оптимізація обсягу поточного фінансування оборотних активів (поточних фінансових потреб) з урахуванням сформованого фінансового циклу підприємства; оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів підприємства.

А.Г. Балдинюк [8, с. 11] під час управління фінансуванням оборотних активів торговельного підприємства визначає такі етапи: аналіз стану

фінансування оборотних активів підприємства у попередньому періоді; визначення основних факторів, що впливають на обсяг та структуру джерел формування оборотного капіталу підприємства; обґрунтування політики фінансування оборотних активів підприємства; розрахунок загальної потреби в оборотному капіталі, необхідному для повного фінансування визначеного обсягу оборотних активів; визначення розміру власного оборотного капіталу підприємства; визначення форм залучення власного та позикового оборотного капіталу; вибір конкретних джерел формування оборотного капіталу по кожній із передбачуваних форм його залучення; контроль визначених показників формування та ефективності використання оборотного капіталу.

Р.М. Бугріменко серед основних етапів формування політики фінансування оборотних активів підприємства виділяє такі [17]: визначення потреби в оборотних активах; визначення потреби в джерелах фінансування оборотних активів; вибір підходу до фінансування оборотних активів; вибір джерел фінансування оборотних активів; оптимізація джерел фінансування.

Н.О. Власова, М.В. Чорна, В.А. Гросул [3, с. 182] пропонують використовувати дев'ятистадійну модель під час управління джерелами фінансування оборотних активів підприємств торгівлі, яка, на нашу думку, найбільш повно характеризує процес управління фінансуванням оборотних активів на підприємстві торгівлі. Модель складається з таких етапів: аналіз стану фінансування оборотних активів підприємства у попередньому періоді; визначення основних чинників, що впливають на фінансування оборотних активів; обґрунтування політики фінансування оборотних активів; розрахунок загальної потреби в оборотних активах; визначення розміру власного оборотного капіталу; обґрунтування підходу та вибір конкретних джерел фінансування оборотних активів; оптимізація джерел фінансування оборотних активів за різними критеріями; контроль

і моніторинг показників формування та фінансування оборотних активів.

Висновки. Проведений огляд підходів до визначення сутності управління фінансуванням оборотних активів дає змогу стверджувати, що в цілому відсутні суперечності в підходах до визначення вищезазначеного поняття. Погоджуємось із позицією науковців, які визначають управління фінансуванням оборотних активів як цілеспрямований вплив із боку суб'єктів управління на процес формування і використання фінансових ресурсів для створення оборотного капіталу з метою досягнення поставленої мети. Мету такого управління різні науковці визначають по-різному, пропонуємо її сформулювати як формування достатнього обсягу ресурсів для придбання необхідних оборотних активів та оптимізація структури джерел фінансування за такого співвідношення між прибутковістю та ризиком, що забезпечить зростання ринкової вартості підприємства.

Сучасні науковці включають до системи управління фінансуванням оборотних активів різні складники: об'єкт, суб'єкт, мету, функції, завдання, принципи, методи, критерії. Тобто система управління фінансуванням оборотних активів являє собою сукупність складових частин управління, які використовує той чи інший суб'єкт для здійснення ефективного фінансування оборотних активів. На нашу думку, крім вищезазначених елементів складовими частинами системи є також процес менеджменту та інформаційне забезпечення. Таким чином, систему управління фінансуванням оборотних активів пропонуємо визначити як сукупність мети, функцій, завдань, принципів, методів, інформаційного забезпечення, а також послідовність певних етапів, які здійснює суб'єкт у процесі управління фінансуванням оборотних активів.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є обґрунтування методів та джерел інформаційного забезпечення задля ефективного управління фінансуванням оборотних активів на підприємстві торгівлі.

Список літератури:

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т. 1. / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2001. – 592 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі : [монографія] / Н.О. Власова, М.В. Чорна, В.А. Гросул. – Х. : ХДУХТ, 2014. – 258 с.
4. Блакита Г.В. Фінансова стратегія торговельних підприємств: методологічні та прикладні аспекти : [монографія] / Г.В. Блакита. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 244 с.
5. Зубков С.О. Теоретичні засади управління фінансуванням оборотних активів підприємства / С.О. Зубков // Облік, аудит, фінанси: сучасні проблеми теорії, практики та підготовки фахівців : II Міжнар. наук.-практ. конф. (26 жовтня 2012 р.) / Редкол.: О.І. Черевко [та ін.]. – Х. : ХДУХТ, 2012. – 231 с.
6. Соляник Л.Г. Оборотні засоби промислового підприємства: оптимізація управління : [монографія] / Л.Г. Соляник ; за ред. О.С. Галушко. – Дніпропетровськ : НГУ, 2009. – 239 с.
7. Основы финансового менеджмента / Дж.С. Ванхорн, С. Вахович ; 12-е изд. ; пер. с англ. – М. : Вильямс, 2008. – 1232 с.
8. Балдинюк А.Г. Управління фінансуванням оборотних активів торговельних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.07.05 / А.Г. Балдинюк. – К., 2005. – 21 с.
9. Андрієць В.С. Сутність поняття управління фінансуванням оборотних активів підприємства / В.С. Андрієць // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. – № 8. – С. 11–13.
10. Чубка О.М., Скоропад І.С. Характеристика системи управління фінансуванням оборотного капіталу на різних рівнях економіки / О.М. Чубка, І.С. Скоропад // Бізнес Інформ. – 2015. – № 3. – С. 23–28.

11. Лебедько С.А. Оборотный капитал холдинга: принципы и эффективность управления / С.А. Лебедько // Финансовый директор. – 2007. – № 1. – С. 41.
12. Баранов А.І. Управління формуванням оборотних активів підприємств будівельної галузі / А.І. Баранов. – Дніпропетровськ, 2015. – С. 238.
13. Уваров Д.С. Стратегія управління оборотним капіталом підприємства / Д.С. Уваров [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/32_PVMN_2011/Economics/3_97907.doc.htm.
14. Продченко И.А. Теоретические основы финансового менеджмента : [учебный курс] / И.А. Продченко. – М. : Московский ин-т экономики, менеджмента и права, 2009. – 370 с.
15. Gitman, Lawrence J. Principles of managerial finance/Lawrence J. Gitman, Chad J. Zutter. – 13th ed. p. cm. (The Prentice Hall series in finance).
16. Бланк І.О., Корольова-Казанська О.В. Управління вексельним оборотом торговельного підприємства : [монографія] / І.О. Бланк, О.В. Корольова-Казанська ; за заг. наук. ред. І.О. Бланка. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 191 с.
17. Бугрименко Р.М. Эффективность политики управления финансированием оборотных активов торговых предприятий : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.07.05 / Р. М. Бугрименко. – Х., 2003. – 224 с.